

iskanju, marveč tudi žlahtna znamenja Hrubinove osebnosti: njegovo ljubezen do življenja in do preprostega človeka, spojenost z rodno zemljo in posebej še njegovo iznajdljivost v slikanju razpoloženj v prirodi, kakor da pesnik nadaljuje z novimi umetniškimi prijemi Neumannovo »Knjigo vod, gozdov in bregov«. Morda bi lahko v vrsto pesnikov Hrubínovega kova, čeprav z manjšo intenzivnostjo doživljanja in skromnejšo, dasi še vedno znatno izrazno močjo, uvrstil tudi Ladislava Stechlika, čigar zbirko »*Voněly podou pečeřy*« je izdala založba »Československý spisovatel«. Tudi v tej knjigi je mnogo odsvitov češke krajine, njenih skritih lepot, njene življenjske intimnosti, združene z mladostnimi spomini. Na dokaj bogati klaviaturi Stechlikove lirike zvene tudi elegični spomini na nekatere mrtve, kakor n. pr. na Josefa Horo in Josefa Čapka; tudi tem ni mogoče odreči neke tople note in bogate modulacije pesniškega izraza. »*Krupěje*«, pesmice Jarmile Urbankove, knjiga, ki je tudi izšla v zbirki »České básně«, katerih 173 zvezkov že po sebi dovolj nazorno prikazuje razmah češke lirike, je zanimiva tudi s formalne plati: ta priznana pesnica je združila v nji 35 sonetov v celoto, ki izpričuje mimo oblikovnih kvalit, že nekam teže dosegljivih v tej strogo vezani formi, vsebinsko gibčnost in izrazno bogastvo.

Te vrstice niso mogle kajpada dati pregled najnovejše češke poezije, skušale so le odpreti vpogled v notranje pretakanje njenih oplajajočih tokov in prikljati v zavest slovenskega bralca spoznanje, da je sredi mogočnega vzpona revolucionarne družbene preobrazbe, v razdobju velikih uspehov v industrializaciji Čehoslovaške republike in v mehanizaciji njenega kmetijstva, ostalo tudi poeziji njeno visoko, splošno priznano mesto. Slovence čaka naloga, da nekdanjo slovensko antologijo češke poezije nadaljujemo in da skušamo pripraviti tak izbor njenih najznačilnejših plodov zadnjega pol stoletja, da bo dostojen starih izročil slovensko-češkega sodelovanja.

Božidar Borko

MED NEMŠKIMI REVIJAMI

Literarnega življenja kakega naroda ni mogoče slediti po časniških poročilih ali pregledih in prav tako ne samo po novih knjigah, naj bi jih imeli na voljo še toliko. Kdor hoče res poznati slovstveno prizadevanje tega ali onega naroda, mora zasledovati njegov periodični tisk, njegove revije. Tam bo videl, s katerimi vprašanji se ukvarjajo njegovi pišoči ljudje, kaj jim je pri srcu in kaj odklanjajo, kako presojaajo sedanost ali preteklost itd. Če bo dovolj zvesto in dovolj dolgo sledil take časopise, bo začutil žive tokove, s katerimi se literarna ustvarjalnost pod zunanjim videzom res pomika naprej.

Pri nas smo tak tesni stik s svetovnimi literaturami zgubili tam ob začetku minule vojske in ga nismo mogli več dobiti, vsaj povečini ne. Vojna leta so seveda povzročila vrzel, po njih pa so dovolj nepričakovano nastopile nove težave. Znašli smo se v nadvse neugodnem položaju, ko z redkimi izjemami ni bilo mogoče naročati ne tujih knjig ne tujih časopisov. Polagoma se je ta položaj izboljšal, vendar je še danes daleč od normalnega. Težko je presoditi, kako velika škoda je s tem nastala za naše slovstveno življenje. Tistih deset, petnajst let, ko so nam bila cela jezikovna področja skorajda nedostopna, je naredilo v naših knjižnicah, javnih in zasebnih, vrzeli, ki jih ne bodo napol-

nila dolga desetletja, popolnoma pa te škode sploh ne bo mogoče popraviti, ker so medtem v svetu marsikaj razprodali in knjig ne bo več dobiti. Kdor bo v prihodnje študiral to ali ono literaturo ali hotel поблиže spoznati nekatera dela, bo po naših knjižnicah zastoj iskal knjige in revije, ki mu jih bodo navajale bibliografije.

Verjetno je stanje pri revijah celo slabše kot pri knjigah: to ali ono delo le še pride do nas, zanimanje in prizadevanje posameznikov je včasih presenetljivo iznajdljivo. S periodičnim tiskom pa je dosti teže in danes že pogosto bridko čutimo, da mnogih letnikov vrste tujih revij nimamo niti v enem izvodu. To velja že za Ljubljano, drugod po Sloveniji pa je ta položaj še dosti hujši in se le slabo izboljšuje. Dovolj je žalosten že primer Maribora, glede katerega so mi pred nedavnim zatrdili, da ne dobiva prav nobene francoske revije.

Kljub resnim težavam in oviram se zdi, da bi bilo mogoče dobiti malo boljši stik s tujimi revijami, ko bi jim domači tisk posvečal nekaj več skrbi in pozornosti. Ob današnji razpodeljenosti deviz se včasih na prav nepričakovanem kraju najde možnost, da bi se »nekaj« naročilo, ko bi tisti, ki imajo stvar v rokah, vedeli, kaj naj izberejo. K lažji izbiri bi jim veliko pomagalo, ko bi lahko v našem tisku vsaj kolikor toliko redno brali o tujih časopisih — in to bi bil seveda samo eden izmed blagodejnih učinkov takega poročanja. Drugod po svetu se je pri marsikateri reviji ustalila navada, da v vsaki številki nekaj strani namenijo za kratka poročila o novih številkah domačih ali tujih revij. Včasih je to le nekaj informativnih vrstic, večkrat pa tudi ocena vsebine — taka so na primer poročila o revijah v francoskem mesečniku »Les Lettres Nouvelles«, ki ima ta razdelek zadnje čase prav zgledno urejen.

Pri nas si takega rednega zapisovanja najbrž ne moremo privoščiti, ker bi za sproti verjetno ne imeli dovolj snovi. Potrebni, nujno potrebni pa bi bili vsaj vsakih nekaj mesecev zaokroženi pregledi, ki bi prikazovali in presojali vsebino novjših revijalnih izdaj. Take preglede bi morali dobivati zdaj iz ene, zdaj iz druge literature, in pisali naj bi jih različni ljudje, saj nihče nima vpogleda v vse. Seveda je treba pri takem poročanju vendarle upoštevati, koliko je kaj res zanimivo in pomembno za nas, potrebne so vsaj neke stične točke, ker sicer poročanje obvisi nekje v zraku in postane skorajda larpurlartizem.

Ta dolgi uvod se bo zdel morda odveč za članek, ki hoče bralcem približno predstaviti nekaj današnjih nemških revij, vendar so ga narekovale ravno razmere, o katerih govorijo zgornje vrstice. Narekovale so tudi nepopolnost pregleda, saj so v njem upoštevane le revije, ki so piscu teh vrstic dostopne, včasih bolj, včasih manj redno.

Kdor hoče spremljati nemško revijalno življenje, ima precej težavno nalogo. Medtem ko izhajajo n.pr. skoraj vse pomembne francoske revije v Parizu, Nemčija nikoli ni imela tako izrazitega kulturnega središča, danes pa je v tem pogledu seveda še dosti slabše. Minula vojska in še huje pred njo hitlerizem sta nasilno pretrgala razvoj nemške literature in z njo tudi revijalnega življenja, tako da se marsikje šele danes trudoma organizira ali skuša najti nove oblike, namesto da bi varno teklo po utrjenih tirih. Le redki so časopisi, ki lahko gledajo na daljše izročilo, precejšen del — med njimi nekaj najboljših — je zrastel šele po vojski in zato še ne stoji na trdnih tleh, saj

izkušnje kažejo, koliko za revijo pomeni, če priteguje bralce in naročnike že s samim svojim imenom in slovesom.

Izmed revij, ki so se ohranile tudi v novi čas, ima pač najbolj zveneče ime »Die Neue Rundschau«, ki jo izdaja obnovljeni S. Fischer Verlag v Frankfurtu (ob Mainu). Revija izhaja 68. leto, ustanovil jo je S. Fischer leta 1890, resda z imenom »Freie Bühne«, današnje ime nosi od 1904. Po sili razmer izhaja revija, začasno, kakor pravi na ovitku, zdaj četrtletno na blizu dve sto straneh; ureja jo Rudolf Hirsch. Že spričo načina izhajanja je razumljivo, da se Neue Rundschau bolj približuje zborniku kot normalni reviji. Nima stalnih razdelkov, v katerih bi skušala redno spremljati razna področja kulturnega življenja, temveč je bolj ali manj nesistematično zbran zbornik raznih prispevkov, resda vedno na visoki ravni. Nekaj aristokratskega, vsakdanjosti odmaknjenega nakazuje že nenavadna oblika revije — visoki in široki, resnobno opremljeni zvezek, in taka je tudi vsebina. Ob pesmih, dramatskih in pripovednih delih je vsa teža na člankih s področja literature, umetnosti in znanosti. Ker izdaja revijo založba S. Fischer, je bila že od nekdaj tesno povezana z založniškim delom tega podjetja. To povezavo je čutiti še danes, vendar obzirno in v prikupni obliki. Neredki so prevodi iz tujih jezikov. Letnik 1956 vsebuje dosti zanimivih prispevkov, vendar kot celota človeka nekako ne ogreje; še najbolj mikaven je bil četrti zvezek z več prispevki o umrlem Thomasu Mannu. Živahnější je letošnji letnik, v katerem je vredno omeniti vsaj nemški prevod Racinove »Athalie« (prevedel jo je pesnik R. A. Schröder) in več drugih prispevkov iz francoskega kulturnega območja, članek ameriškega avtorja Harryja Levina o krizi kritike in razpravo Fritza Stricha o Schillerju in Th. Mannu.

Revije, ki bi iz meseca v mesec spremljala — ali vsaj skušala spremljati — celotno nemško kulturno dogajanje, bi menda sploh zastoj iskali. Verjetno je tudi tega kriva razdrobljenost nemškega kulturnega življenja: medtem ko imajo Francozi več revij, ki dovolj uspešno seznanjajo bralce z vsem, kar se dogaja novega v francoski kulturi (posebno težko jim ni, ko se večina dogaja v Parizu), so nemške večidel omejene na nekaj kulturnih področij ali pa vsaj po svojih avtorjih na neki krog, neko smer. Reviji, kakor si jo zamišljamo, se morda še najbolj približuje mesečnik »Merkur« ki ga izdaja velika založba Deutsche Verlags-Anstalt v Stuttgartu. »Merkur« ima v podnaslovu »nemški časopis za evropsko mišljenje« in izhaja enajsto leto; kot izdajatelja sta podpisana Joachim Moras in Hans Paeschke. Številke imajo po sto strani in so redno razdeljene v iste razdelke: ob poglavitnem delu še kronika, kritika in marginalije. V prvem delu se menjujejo pesmi (bolj maloštevilne) s pripovednimi in esejističnimi deli; med le-temi so pogosto odlomki iz novih knjig. Ob delih nemških avtorjev so tukaj skrbno izbrani prispevki iz drugih slovstev, vendar gre večidel za priznana imena iz treh, štirih velikih literatur; novih avtorjev revija ne skuša uvajati v Nemčijo. Iz lanskega letnika naj za primer navedemo imena Faulkner, Carson McCullers, Pavese, Saint-John Perse, iz letošnjega Dylan Thomas, J. Schlumberger, Camus, Ortega y Gasset, P. J. Jouve. Kronika obsega navadno samo en prispevek, posvečen temu ali onemu aktualnemu vprašanju, letos recimo »Osamljenost in skupnost Slovanov«, »Kronična bolezen visokošolske reforme« ali tudi »Sodobna italijanska literatura«. Razdelek Kritika je posvečen novim knjigam, ne preveč

številnim, temveč izbranim, združujoč pogosto več del v enem kritičnem presredu. Marginalije so krajši zapiski, namenjeni najrazličnejšim vprašanjem.

Splošni vtis o »Mercurju« bi lahko izrazili z besedo »solidna revija«. Preudarno ostaja v zdravi sredini, braneč kulturne vrednote in kvaliteto, ne da bi hlastala po novostih. V ostre polemike se ne spušča, temperamenta ji sploh nekoliko primanjkuje.

Kdor išče živahnost in temperament, združena z iskanjem vsebinsko in oblikovno novega, naj se rajši obrne k dvomesečniku »*Texte und Zeichen*«. Revija je začela izhajati (najprej kot četrtletna) leta 1955 pri mladi založbi Hermann Luchterhand v Berlinu-Darmstadtu. Obraca se na »treznega, nezaupljivega bralca, ki hoče presojati veljavnost (Stichhaltigkeit) tekstov«. Ne potegujemo se za bralce, pravi uredništvo v vabilu na naročbo, ki iščejo v literaturi pomiritev namesto poglobitve, tolažbo namesto jasnosti, pozabljenje namesto vesti, odgovore namesto vprašanj. »Protokol o položaju človeka« piše danes nova generacija, zato je revija odprta predvsem pisateljem tega novega rodu. Podajati želi tekste, ki bi bili hkrati znamenja (*Texte und Zeichen*), trigonometrične točke v prostoru, ki ga komaj začenjamo meriti. Delavnica literature je danes mednarodna, zato je revija mednarodna, s prispevki iz vseh prostorov in jezikov na zemlji.

To programatično izjavo smo navedli precej obširno, ker sama dobro označuje značaj revije »*Texte und Zeichen*«. Uredništvo namreč svoje obljube drži: bralce seznanja z deli novega rodu, pogosto s takimi, ki se morajo še bojevati za priznanje, in marsikatera številka je pisana zbirka imen pisateljske »avantgarde« raznih narodov. Nekaterim drugim daje skupina prispevkov skorajda značaj posebne številke, posvečene recimo francoski poeziji (8), italijanski literaturi in filmu (9), novi švedski literaturi (11) ali sodobnim ameriškim avtorjem (15). Kadar bo kdo dobil v roke le posamezno številko, ga bo morda nekoliko osupnila ali celo zmedla, rednemu bralcu revije pa bodo sčasoma domača mnoga živa imena iz današnjih slovestev. Uredništvo posega tudi v manjše, težje dostopne literature, saj je n. pr. priobčilo tudi prozo Čeha Jana Tumlira (Tumliřa?) »*Latourette*« (št. 13) in odkrilo celo že mladega srbskega pripovednika Miodraga Bulatovića — v 14. številki je objavljena v prevodu njegova novela »*Ljubeča se*«. Med nemškimi avtorji daje revija besedo tistim, ki skušajo ujeti korak z avantgardo drugih narodov, in v kritičnem delu večkrat prav ostro in brez obzirov podira tisto, kar se ji zdi trhlo in zlagano. Dodajmo, da so »*Texte und Zeichen*« natisnjeni na zelo lepem papirju in da ima vsaka številka (tudi tu je obseg sto strani) po nekaj slikovnih prilog med besedilom. Urednik revije je Alfred Andersch.

Čeprav se uredništvo v nekem zapisku brani vzdevek, da je revija »avantgardistična«, češ da ne ve, kaj naj bi to leta 1956 pomenilo, ji je vendar težko reči kako drugače. Za razmere v današnji nemški literaturi je zato toliko bolj žalostna ugotovitev, da se revija takega značaja ni mogla obdržati. Založnica je namreč jeseni sporočila, da bo revija izhajala samo še do konca letošnjega leta. In morda enako značilno je, da ni imel uspeha razpis revije za »realističen, časovno in družbeno kritičen roman« v letu 1957. Med 42 predloženimi teksti nobeden ni ustregel željam razsodišča in zahtevam razpisa.

Boljše sreče je vsaj za zdaj še drug dvomesečnik, »*Akzente*«, ki je začel izhajati leto dni prej, 1954, pri založbi Carl Hanser v Münchenu. Revija si

pravi v podnaslovu »Zeitschrift für Dichtung« — časopis za pesništvo, pesništvo v tistem najširšem pomenu, ki ga lahko ima beseda. Na področju proze, drame, lirike in slušne igre želi revija združiti »vse bistvene pesniške sile našega časa« ne glede na smeri ali skupine, naj bodo to nova dela znanih in priznanih avtorjev ali prvenci neznanih novincev. Tako naj bi podajala živo podobo celotne današnje nemške literarne ustvarjalnosti. Hkrati pa se s posebno skrbjo posveča esejistični obdelavi raznih literarnih ali kulturnih problemov. Medtem ko je uredništvo »Texte u. Zeichen« nekoč izjavilo, da se bo skrbno varovalo posebnih števil, ima revija »Akzente« skoraj v sleherni številki nekako jedro, po nekaj prispevkov ob isti snovi. Tako je bila v dosedanjih štirih letnikih obdelana že dolga vrsta problemov, izmed katerih lahko navedemo samo poglavitne: o Brechtovi ustvarjalnosti, nova slovstvena zvrst slušna igra, o moderni drami, pesništvo in televizija, pesništvo in film, pisatelj vpričo resničnosti, libreto nove opere, stavbni kamni za poetiko, besede in stvari, odkritje nove resničnosti. Ob tem, kakor kažejo že naslovi, zelo močnem esejističnem delu, ki je tudi po kvaliteti na visoki ravni, so v reviji še močno zastopane pesmi in pripovedništvo, medtem ko posameznih knjig revija ne ocenjuje. Glede izbire avtorjev v »Akcentih« je treba reči, da daje revija največ prostora tistim, ki iščejo novih poti tako v pesmi kot v pripovedništvu, z drugo besedo, da je moderna, čeprav ne tako zelo kot »Texte und Zeichen«. Pozornost revije velja predvsem nemškim literarnim vprašanjem in sodelavci so skoraj izključno le Nemci. Po zunanji in notranji opremitvi so »Akcenti« manj razkošni kot »Texte und Zeichen« in s svojim ozkim formatom tudi manjši, čeprav so jim po številu strani nekako enaki. V uredništvu sta se posrečeno združila dva predstavnika mlajšega rodu — ta pojem sega v Nemčiji danes daleč nazaj, tja k rojstnemu letu 1914 — pesnik in pripovednik Hans Bender in esejist in literarni zgodovinar Walter Höllerer.

Dvomesečnik je tudi revija »Sinn und Form«, ki jo izdaja Nemška umetnostna akademija v Berlinu pri založbi Rütten und Loening. Ob reviji »Neue deutsche Literatur« in »Bildende Kunst« je »Sinn und Form« tretja reprezentativna vzhodnonemška revija. Letos je v devetem letniku in je prvega pol letnika posvetila v skupni številki na dobrih 600 straneh lani umrlemu dramatik Bertu Brechtu. Tudi posamezne številke revije so dovolj obsežne — na desetih polah — in precej akademske: tudi ob njih človek misli bolj na zbornik kot na revijo. Edina stalna rubrika se zdijo pripombe h gledališču in filmu, ki jih piše eden izmed urednikov revije, Herbert Ihering. Drugo gradivo sestavljajo številne pesmi, bolj redka pripovedna ali dramska dela in obsežne razprave, eseji in članki. Iz lanskega letnika naj omenimo Brechtovo dramo »Prividi Simone Machard«, Weyrauchovo slušno igro »Japonski ribiči« (slišali smo jo tudi pri nas) in pesmi Johannes R. Becherja. Dovolj pogostni so prevodi tujih del, vendar večidel takih, kjer gre za somišljenike ali sopotnike: Pablo Neruda, Diderot, T. Tzara, H. Laxness, J. Iwaszkiewicz. Med nemškimi sodelavci ni videti posebnih talentov v pesništvu ali pripovedništvu, pač pa zbujajo spoštovanje nekateri članki, posebno prispevki filozofa Ernsta Blocha, ki kažejo veliko širino znanja. V prvi številki je obsežna razprava W. Haricha (ki je bil medtem obsojen na 10 let zapor) »Heinrich Heine in šolska skrivnost nemške filozofije«, v tretji zanimiva Filozofija soneta J. R. Becherja. Kot glavni urednik je podpisan Peter Huchel. Revija je razmeroma lepo opremljena in prikupno natisnjena.

Dosti živahnejša, pogosto prav bojevit in aktualna je druga vzhodnonemška revija, berlinski mesečnik »*Neue deutsche Literatur*«, ki ga za (vzhodno) nemško pisateljsko zvezo izdaja Willi Bredel s tremi uredniki. Mesečnik ima precej ustaljeno obliko: pod naslovom »Naše mnenje« pišejo na začetku uredniki o raznih aktualnih vprašanjih, večinoma polemično. Sledi glavni del številke z običajno mešanico prispevkov — pesmi, pripovedništva, dramatike in člankov. Potem razdelek »literarna diskusija« s člankom, ki zajema širšo problematiko s kakega področja. Sledita še rubriki »Nove knjige« in »Razgledi«, obe s številnimi, kratkimi in velikokrat polemično napisanimi prispevki. Posebno v Razgledih se sodelavci revije kritično lotevajo raznih reči, ki jih motijo doma ali na tujem. V revijo pišejo skoraj izključno Nemci, večinoma z vzhoda, vendar tudi marsikak zahodni, in le redkokdaj zaide vmes kako drugo ime, recimo naš Oto Bihalji-Merin s člankom »Grimmelshausen in njegov Simplicissimus« (april 1957).

Zadnje leto se na straneh revije bije odločen boj brezkompromisnih pripadnikov socialističnega realizma in proletarske literature proti tistim, ki so po dvajsetem partijskem kongresu mislili, da je treba literaturo obravnavati in ocenjevati z drugačnimi merili. Kakor so drugod napadali prej omenjenega filozofa Ernsta Blocha, tako je bil tukaj ogenj predvsem usmerjen proti leipziškemu profesorju germanistike, Hansu Mayerju, avtorju mnogih študij iz nemške in svetovne literature. Več mesecev so se vrtele polemike ob njegovem članku »O sedanjem položaju našega slovstva«, ki je primerjal današnjo (celotno) nemško literaturo s tisto v dvajsetih letih našega stoletja in ugotovil znaten upad. Alfred Kurella, Alexander Abusch in drugi predstavniki literature mu dokazujejo, da se moti in da se današnji nemški literaturi kot literaturi delavskega razreda obeta najboljši razvoj. V tej razpravi je bila cela majska številka revije posvečena »Delavcu in delavskemu gibanju v nemškem slovstvu«. Ta polemika je v bistvu enostranska, ker napadana stran molči, vendar se boj nadaljuje z vso gorečnostjo, o tem priča tudi nedavna berlinska kulturna konferenca SED (enotne socialistične stranke), na kateri so se vsi uradni predstavniki zavzemali za oster kurz v socialistični kulturni politiki. Vrsta govornikov je tudi ostro kritizirala vse tri spredaj navedene reprezentativne vzhodnonemške revije, izmed katerih smo dve pravkar prikazali.

Med revijami, ki obravnavajo literaturo le ob drugih področjih, je posebno zanimiva in značilna usoda mesečnika »*Frankfurter Hefte*«. Ustanovila ga je skupina krščanskih publicistov v spoznanju, kako strahotno je ponižal Nemčijo nacizem in kako brez pomena bi bilo materialno čiščenje ruševin, če se Nemcem »ne posreči polagoma odstraniti tudi moralne razbitine in duhovne črepinje«. Eugen Kogon, avtor knjige »*Der SS-Staat*«, najboljšega dela o nacističnih zbirnih taboriščih, je bil reviji ves čas glavni urednik in usmerjevalec, ob njem pa so se menjavali souredniki, le Walter Dirks je trajno ob njem. Mesečnik je začel izhajati v Frankfurtu ob M. aprila 1946 s podnaslovom Časopis za kulturo in politiko. Izprašujoč nemško vest in pogumno presojujoč dogajanje in probleme v luči etičnih načel, si je mesečnik naglo osvojil neverjetno širok krog bralcev. Prvi dve leti je izhajal v nakladi 50.000 izvodov, leta 1948 se je naklada vzdigovala iz meseca v mesec, dokler ni dosegla števila 75.000, toda julija je prišla nemška valutna reforma in ta je bistveno spremenila razmere in plačilno moč nemškega izobraženstva. Pol-

drugo leto pozneje je bilo naročnikov le 25.000 in pozneje je to število počasi še vedno kopnelo. Pridružili so se še drugi vzroki: ustanovljena je bila Zvezna republika, ne v duhu načel, kakor jih je zastopal krog okoli »Frankfurter Hefte«, temveč predvsem obnavljajoč gmotno blaginjo in žal tudi strukturo prejšnjega nemškega državnega in družbenega ustroja — ravno revija FH je krstila ta pojav za »restavracijo«. V povojni zahodni Nemčiji je bilo vedno več ljudi, ki so se sprijaznili z »dejanskim stanjem« in »razmerami«, tako da se jim je kritika zdela odveč, in okoli FH je postajalo vse samotnejše. Ker je založba, ki je izdajala revijo, hkrati še nekoliko prepogumno izdajala knjige, ki niso »šle«, se je lepega dne znašla v hudi stiski, iz katere se je mogla rešiti le tako, da je za majhen denar odprodala knjižno zalogo, likvidirala vse razen revije, le-to pa postavila na nove temelje v duhu strogega varčevanja. Kakšna je naklada revije zdaj, o tem nimamo podatkov.

Ta dolga zgodba se nam je zdela vredna pripovedovanja, ker kaže, kako težko je tudi v tako »uspešno razvijajoči se« Nemški zvezni republiki ljudem, ki imajo svoje lastno, neodvisno mnenje in ga hočejo izražati. No, revija FH vendarle še izhaja — dvanajsto leto — in še vedno izraža svoje kritične pripombe k dogajanju v Nemčiji in po svetu. Notranja ureditev revije se je zadnje čase nekoliko poenostavila, zdaj obsega le še nekaj kratkih (večidel političnih) člankov na uvodnem mestu, glavne članke v sredini, včasih nekaj kratkih glos in na koncu kritiko in poročila. Prejšnja leta je bil v reviji precej redno literarni »portret« kake osebnosti, zdaj so le še redki. Na okoli 70 straneh ene številke je veliko drobnega tiska, tako da je branja vendarle precej. Leposlovnih prispevkov je v reviji malo, po nekaj pesmi in kaka proza (letos januarja je bil preveden fragment Nušičeve komedije »Oblast«), obširna in zelo zanimiva pa so knjižna poročila.

Nekoliko sorodna tej reviji je starejša, katoliška revija »Hochland«, ki je temu ali onemu znana že izpred vojske. Sorodna zato, ker jo je ustanovil Karl Muth leta 1905 v želji, naj bi pomagala nemškim katoličanom živeti pravo duhovno življenje in ločiti le-to od področja politike in oblasti. Smer revije se vsa dolga leta ni spremenila, še vedno se zavzema za ločitev duhovnega področja od političnega in se upira povezovanju vere in vernikov z določeno stranko, tudi če bi bila to CDU. Z letošnjim oktobrom je začela revija petdeseti letnik, ker je morala pod hitlerizmom za štiri leta prenehati. Izhaja v založbi Kösel-Verlag od oktobra do oktobra v dvomesečnih zvezkih po šest pol, s slikovnimi prilogami. Vsaka številka ima tudi po nekaj slovstvenih prispevkov, neredki so zelo dobri portreti literarnih osebnosti ali del (zadnji čas recimo Fryjev, Beckettov, Proustov) v vsaki drugi številki pa objavlja revija daljši knjižni pregled. Glavni urednik je F. J. Schöningh.

V bližino zadnjih dveh lahko postavimo tudi dvomesečnik »Dokumente«, ki izhaja že trinajsto leto v Kölnu. Kot založnik je podpisana Družba za nadnarodno (übernationale) sodelovanje in tako sodelovanje ima tudi revija v podnaslovu. Družba je bila ustanovljena, beremo, iz prepričanja, da mora »za zlom, ki se je razvijalo leta 1935 in trajalo dobrih 12 let, slediti takoj in samo dobro«. Nič sovraštva, nič zagrenjenosti, niti nenaklonjenosti ne. Zamisel za revijo je dal pravzaprav neki francoski duhovnik, ki je po letu 1945 karitativno deloval v Nemčiji, in tako sta bili ustanovljeni dve reviji, zakaj vzporedno z nemško izhaja tudi francoska z naslovom »Documents«. To nadnarodno sodelovanje je torej v bistvu mišljeno predvsem za Nemčijo in

Francijo, nekdanji sovražnici, vendar revija tej misli pridružuje tudi misel o evropski skupnosti in se s simpatijo in ljubeznijo obrača k drugim narodom. Njeni članki iz raznih dežel in z raznih kulturnih ali političnih področij kažejo usmerjenost revije, trudijo pa se za čimvečjo objektivnost. Največ gradiva je sicer posvečenega Franciji, vendar se revija ozira v številne druge dežele in je na primer letos podala tudi že lepo podobo poljske lirike, med antologijo humorja raznih narodov pa tudi prevod zgodbe Frana Milčinskega »Kraljevič Marko«. Kot uredniki so podpisani Paul Botta, Jakob Laubach in Franz Ansprenger.

Dosti bolj mednarodnega značaja je revija »*Diogenes*«, »mednarodna revija za znanosti o človeku«, ki izhaja v nemščini pri kölnski založbi Kiepenheuer & Witsch, razen tega pa izhaja v francoščini, angleščini, italijanščini, španščini in zadnji čas tudi arabščini. Kot izdajatelj je podpisan Mednarodni svet za filozofijo in duhovne znanosti v Parizu, s podporo Unesca; kot glavni urednik zraven širokega, res mednarodnega uredniškega odbora Roger Caillois.

Namen »*Diogenes*« je združevati v reviji dognanja in spoznanja učenjakov z raznih področij, napisana v jeziku in slogu, ki sta dostopna izobražencu. Tako naj bi bila revija protiutež proti vse večji nevarnosti specializiranja, hkrati pa pobuda za mednarodno sodelovanje v znanstvenem raziskovanju in filozofskem razglabljanju. »*Diogenes*« izhaja od leta 1953 in bi moral imeti letno štiri številke, vendar zadnji čas večidel izhaja v dvojnih številkah. Do petnajste številke se je na straneh revije zbrala kopica slavnih imen iz raznih narodov in raznih znanosti z obilico gradiva, v katerem je ob drugih strokah dovolj močno zastopana tudi slovstvena zgodovina in kritika ob literarni teoriji, zgodovini, psihologiji itd. Navedeni podatki pač dovolj govorijo o velikem pomenu revije.

Za mednarodno revijo se razglša tudi mesečnik »*Monat*«, ki je med vsemi navedenimi revijami pri nas morda še najbolj znan, ker ga je dosti prihajalo zastonj; zato ga ni treba obširno predstavljati. Povejmo, da je začel izhajati oktobra 1948 v Berlinu, v času »hladne vojske«, in si postavil za cilj obrambo »zahodne civilizacije«. Urednik je bil ameriški častnik informacijske službe, poznejši civilist Melvin J. Laski; ista služba je revijo precej časa podpirala, zadnji čas pa se je »*Monat*« osamosvojil (uredniku se je ob tem pridružil Hellmut Jaesrich). Kako so se časi in ljudje v niti ne desetih letih spremenili, kaže dejstvo, da je bil v prvi številki »*Monat*« kot avtor ob B. Russelu, F. Borkenauu in A. Toynbeeju zastopan tudi Sartre. V sedanjem »*Monatu*« je težišče na političnih člankih, ki so največkrat napisani v obliki »pisem« korespondentov z raznih koncev sveta. Bolj kot nekdanj se revija posveča nemškemu vprašanju in pri tem včasih ne more uiti dolgoveznosti. Njeni literarni prispevki so bili svojčas zanimivejši in bolj napisani.

In zdaj samo še zaključno pripombo: zaradi razlogov, navedenih ugodoma, ni bilo mogoče obravnavati nekaterih drugih vidnejših nemških revij, med njimi »*Deutsche Rundschau*«, »*Eckart*«, »*Die Gegenwart*«, »*Wort und Wahrheit*«, »*Welt und Wort*«, »*Stimmen der Zeit*« in morda še katere pozabljene.

Janez Gradišnik